

Ytremisjon i råds- og stabskirken

Foreløpige resultater fra en spørreskjemaundersøkelse i menigheter i Den norske kirke

HARALD HEGSTAD OG TORE LAUGERUD

Misjonsarbeid i andre land og kulturer (i det følgende omtalt som ytremisjon) har tradisjonelt spilt en viktig rolle i Den norske kirke. Siden opprettelsen av Det Norske Misjonsselskap i 1842 har dette arbeidet vært knyttet til misjonsorganisasjoner som formelt har vært selvstendige i forhold til den offisielle kirkelige struktur. Internasjonalt har norske misjonsorganisasjoner stått for et omfattende misjonsarbeid på fire kontinenter. Her hjemme har engasjementet i første rekke vært knyttet til lokale misjonsforeninger. Dette arbeidet var ofte nært forbundet med indremisjon, gjerne innenfor rammen av et bedehusfellesskap. Andre steder hadde foreningsarbeidet en mer folkekirkelig basis, uten den markerte vekkelsesprofilen som har preget bedehusene.

Sitt høydepunkt nådde forenings- og organisasjonsvirksomheten i mellomkrigstiden og i årene like etter andre verdenskrig. De siste tiårene har foreningsarbeidets omfang gradvis blitt redusert. Samtidig har strukturendringer i den kirkelige virksomhet ført til at dets relative betydning innen kirken har blitt svekket. Mens frivillig kirkelig og kristelig arbeid i stor grad tidligere var synonymt med arbeid i regi av de frivillige kristelige organisasjonene, har det i mange menigheter vokst fram et omfattende frivillig arbeid i regi av menighetsrådet. I tillegg har det mange steder vokst fram betydelige kirkelige staber. Litt forenklet

kan en si at en har beveget seg i retning fra embets- og foreningskirken til råds- og stabskirken.¹

Svekkelsen av foreningsarbeidet innebærer at den tradisjonelle basis for ytemisjonsarbeidet dermed også har blitt svekket. Misjonsorganisasjonenes svar på denne utviklingen har vært dobbel. For det første har man forsøkt å intensivere det tradisjonelle foreningsarbeidet, for om mulig å gjenvinne tapte skanser. For det andre har man engasjert seg i forhold til den kirkelige rådsstruktur for å få misjon på dagsorden i den virksomhet som drives i rådernes regi. Også fra rådsstrukturens side har det vært tatt til orde for i større grad å gjøre engasjement for ytemisjon til en del av den offisielle kirkelige virksomhet. Så lenge misjonsarbeidet utenlands drives av misjonsorganisasjonene, må dette nødvendigvis innebære et samarbeid med disse organisasjonene om å styrke misjonsengasjementet på menighetsplan. Konkret har dette ført til at mellom 500 og 600 av Den norske kirkes 1310 menigheter nå har en avtale med én eller flere misjonsorganisasjoner om støtte til et misjonsprosjekt. På sentralt hold har man fått Samarbeidsråd for menighet og misjon (SMM), i ti bispedømmer har man opprettet lignende samarbeidsorganer, i sju av disse stillinger som misjonskonsulenter knyttet til bispedømmekontoret.

Ønsket om utvidet kunnskap om de prosesser som gjør seg gjeldende på menighetsplan i forhold til engasjement for ytre misjon, var utgangspunktet for at Kirkerådet i 1997 tok initiativ til et forskningsprosjekt omkring denne problematikken. Prosjektet ble igangsatt i regi av Stiftelsen Kirkeforskning i samarbeid med Egede Instituttet i 1998, og planlegges å resultere i en rapport omkring årsskiftet 2000/2001.² Følgende hovedproblemstilling ble formulert: *Hvilken rolle spiller engasjementet for ytre misjon i den selvforståelse og den virksomhet som preger utviklingen i lokalt menighetsliv innenfor rammen av Den norske kirkes lovfestede struktur?*

Fokus i undersøkelsen er altså rettet mot kirken på dens lokale nivå, mot lokalmenigheten. I stedet for å foreta en omfattende kartlegging, valgte man å konsentrere seg om ulike utsnitt av den lokale kirkelige virkelighet. Disse utsnittene skulle hver representere ulike typer lokal kirkelig virkelighet. Den typologisering som lå til grunn for utvalget tok i første rekke sitt utgangspunkt i den tredelte typologi som en finner i Hegstad 1996.³ Her beskrives tre ulike menighetstyper ved hjelp av hvert sitt case, nemlig «folkekirkemenigheten» preget av bred oppslutning i lokalsamfunnet uten noen markert tendens til indre kjerne, «bedehusmenigheten» preget av et aktivt bedehusmiljø, og «arbeidskirkenmenigheten» preget av en kjernemenighet og et aktivt menighetsarbeid i regi av den offisielle kirkelige struktur.

I det foreliggende prosjekt ble det valgt ut fire ulike case for å få med flest mulig av de problemstillinger som skulle belyses. De fire casene ble valgt ut dels på grunnlag av forhåndskunnskap fra forskernes side, dels på grunnlag av informasjon innhentet bl.a. på bispedømmeplan. De informasjoner man fikk gjennom selve casestudiene bidro i neste runde til å modifisere typologien og til plasseringen av casene i forhold til typologien.

Prosjektet som helhet gjennomføres i to faser. I første fase ble de fire casene avgrenset til fire prostier eller del av prosti. I denne fasen ble det gjennomført en spørreskjemaundersøkelse rettet mot menighetsrådsmedlemmer og kirkelig ansatte. Det er foreløpige resultater fra denne undersøkelsen som presenteres i denne artikkelen. I tillegg er det samlet inn annet materiale fra prostiene, i første rekke opplysninger vedrørende misjonsprosjekter, misjonsforeninger og misjonsgaver.

I prosjektets andre fase velges det ut én menighet i hvert prosti, der det gjennomføres et feltarbeid med intervjuer og innhenting av skriftlig kildemateriale. Resultatene fra prosjektet som helhet er tenkt publisert i den endelige rapporten.

Valget av en case-tilnærming fremfor en bred kartlegging, innebærer at det innsamlede materiale ikke kan brukes til å uttale seg om det absolutte nivå for holdninger og engasjement i forhold til ytre misjon i Den norske kirke generelt. Målet for prosjektet har snarere vært å få kunnskap om ulike typer prosesser som gjør seg gjeldende på dette feltet med utgangspunkt i ulik menighetstypologi. En kan således si at prosjektet har prioritert en kvalitativ strategi framfor en kvantitativ.

Vi vil nå kort presentere de fire geografiske områdene undersøkelsen henter sitt materiale fra og plassere den i forhold til typologien fra Hegstad 1996.

A: Bærum kommune i Asker og Bærum prosti i Oslo bispedømme. Bærum består av 8 prestegjeld og 10 sokn. Bærum representerer et område preget av «arbeidskirkemenigheter», med klare menighetskjerner og aktivt menighetsarbeid i regi av menighetsråd og store kirkelige staber. Ytremisjonsorganisasjonene har tradisjonelt stått svakt.

B: Sarpsborg prosti i Borg bispedømme. Prostiet består av 7 prestegjeld og 18 sokn. I dette området har bedehusbevegelsen tradisjonelt stått sterkt, noen steder i et visst spenningsforhold til den offisielle kirke. En viss oppbygging av menighetsarbeid i regi av rådsstrukturen gjør seg gjeldende i noen menigheter.

C: Sandnes prosti i Stavanger bispedømme. Prostiet består av 7 prestegjeld og 11 sokn. Området faller i dag i en slags mellomposisjon mellom A og B. Bedehusvirksomhet og misjonsengasjement har tradisjonelt stått sterkt og gjør det fortsatt. Samtidig er det i de fleste menig-

heter bygd opp et menighetsarbeid i regi av menighetsråd og stab. Mange av menighetene fremstår derfor som «bedehusmenigheter» og «arbeidskirkeemenigheter» på en og samme tid.

D: Indre Helgeland prosti i Sør-Hålogaland bispedømme. Prostiet består av 6 prestegjeld og 14 sokn. Mange av menighetene har et utpreget folkekirkelig preg, uten klare menighetskjerner og med svake tradisjoner for bedehus og organisasjonsarbeid. I tettbygde strøk har noen menigheter etter hvert utviklet arbeidskirketrekk.

Den del av prosjektet som skal presenteres i denne artikkelen, er en spørreskjemaundersøkelse rettet mot menighetsrådsmedlemmer og kirkelig ansatte i de fire områdene høsten 1998. Det ble utviklet et spørreskjema i to varianter, der de fleste spørsmål var felles, men der noen var ulike for henholdsvis menighetsrådsmedlemmer og ansatte. Skjemaet ble sendt til alle valgte medlemmer i menighetsrådene (ikke varamedlemmer) og til ansatte på fellestråds-, prestegjelds- og soknenivå. Når det gjaldt ansatte, holdt vi utenom stillinger med en mer praktisk funksjon slik som kirkeetjenere, kirkegårdsarbeidere, renholdere og tilsatte med rent praktiske kontorfunksjoner. Også ansatte i menighetsbarnehager ble holdt utenfor. Derimot inkluderte vi personer i administrative lederstillinger, slik som kirkeverger og menighetsforvaltere.

Hensikten med å velge dette utvalget var at vi her mente å finne dem som representerte tenkning og praksis innenfor den side ved Den norske kirkes virksomhet som representeres av rådsstrukturen og gruppen av kirkelig ansatte.

Spørreskjema ble sendt til i alt 600 personer, herav 399 menighetsrådsmedlemmer og 201 ansatte. En oppnådde en svarprosent på 60 %, noe varierende for de ulike gruppene. Høyest svarprosent hadde menighetsrådsmedlemmer i Sandnes prosti (75 %), lavest hadde kirkelig ansatte i Bærum (48 %). Tallene som presenteres i denne artikkelen bygger på spørreskjema fra i alt 355 respondenter, herunder 250 menighetsrådsmedlemmer (55 fra Bærum, 83 fra Sarpsborg, 66 fra Sandnes og 46 fra Indre Helgeland) og 105 kirkelig ansatte (30 fra Bærum, 24 fra Sarpsborg, 32 fra Sandnes og 19 fra Indre Helgeland).

Kjønnsfordelingen i hele utvalget var 49 % kvinner og 51 % menn. For menighetsrådsmedlemmer var forholdet 54–46, for ansatte 37–63. I undersøkelsen samlet vi også inn andre typer bakgrunnsopplysninger som alder, yrke, utdanning, botid i menigheten. I tillegg ble det spurt om respondentenes holdninger til en del mer kontroversielle teologiske og kirkelige problemstillinger (som synet på fortapelsen, homofili, kvinnelige prester etc.). Betydningen av slike bakgrunnsvariabler for engasjement og holdning til ytremisjon vil det bli redegjort for i den endelige rapporten. I denne artikkelen vil vi konsentrere oss om resul-

tatene fra et utvalg av de spørsmålene som direkte omhandler undersøkelsens hovedtema. I beregning av prosent og gjennomsnitt er ubesvarte skjema holdt utenom.

Engasjement for misjon

Det første sett med spørsmål omhandler engasjement i forhold til ytre-misjon. I et innledende spørsmål ble informantene bedt om velge mellom fire forskjellige karakteristikk av sitt eget forhold til ytre-misjon (tabell 1).

TABELL 1

Spørsmål 1: Hvordan vil du beskrive ditt eget engasjement i forhold til ytre-misjon? (tallene angir prosentandel)

	<i>Jeg er aktivt engasjert i arbeid for ytre-misjon</i>	<i>Jeg er positiv til ytre-misjon, men ikke aktivt engasjert</i>	<i>Jeg har ikke noe forhold til ytre misjon</i>	<i>Jeg er negativ til ytre-misjon</i>
<i>Bærum – MR</i>	20	56	22	2
<i>Sarpsborg – MR</i>	27	65	7	0
<i>Sandnes – MR</i>	31	66	3	0
<i>Indre H. – MR</i>	5	61	32	2
<i>Bærum – ansatt</i>	28	66	7	0
<i>Sarpsborg – ansatt</i>	45	45	5	5
<i>Sandnes – ansatt</i>	50	47	3	0
<i>Indre H. – ansatt</i>	32	63	5	0

Som det fremgår av tabell 1, er en direkte negativ holdning til ytre-misjon svært marginal i materialet (ingen av gruppene hadde mer enn én person som krysset av for dette alternativet). Når det gjelder det litt mer nøytrale «ikke ha noe forhold til ytre-misjon» er det bare blant menighetsrådsmedlemmer i Bærum og Indre Helgeland at dette alternativet høster noen større oppslutning. I nesten alle gruppene er de som er «positiv, men ikke aktivt engasjert» den største gruppen, med gruppen av de som er aktivt engasjert i ytre-misjonsarbeid som den nest største. Bare blant ansatte i Sandnes og i Sarpsborg var denne gruppen størst eller like stor.

Et liknende bilde fikk man av spørsmål om abonnement på misjonsblad og om i hvilken grad man gir penger til ytre-misjon.

TABELL 2:

Spørsmål 5: Hvordan vil du beskrive utviklingen i ditt engasjement for ytremisjon de siste årene? (prosent)

	<i>Jeg har blitt mer aktiv</i>	<i>Jeg har blitt mindre aktiv</i>	<i>Engasjementet er uforandret</i>
<i>Bærum – MR</i>	16	13	71
<i>Sarpsborg – MR</i>	16	9	76
<i>Sandnes – MR</i>	16	24	60
<i>Indre H. – MR</i>	4	4	91
<i>Bærum – ansatt</i>	10	30	60
<i>Sarpsborg – ansatt</i>	17	35	48
<i>Sandnes – ansatt</i>	21	21	58
<i>Indre H. – ansatt</i>	26	21	53

Hvilken utvikling har det så vært i respondentenes misjonsengasjement? Ifølge tabell 2 har utviklingen gått begge veier, selv om situasjonen for den største gruppens del har vært stabil. Mest stabil har situasjonen vært for menighetsrådsmedlemmer i Indre Helgeland der det bare er 2 personer som har beveget seg i hver retning. Blant de ansatte er det totalt en overvekt i retning av et mer passivt forhold, særlig gjør dette seg gjeldende i Bærum og Sarpsborg.

I undersøkelsen ble det videre spurt etter hva man ville betegne som den viktigste årsaken til at man hadde blitt mer aktiv (spm. 6) eller mindre aktiv (spm. 7). Når det gjaldt grunner til å bli *mindre* aktiv, var det mangel på tid og det at man for en tid har valgt å ta på seg andre oppgaver som ble avkrysset av de fleste (totalt 29 % og 36 %). Lenger bak kom det at man etter hvert hadde blitt mer kritisk til misjonsorganisasjonenes arbeid (totalt 13 %). Når det gjelder årsaker til å bli *mer* aktiv, er den viktigste faktor som oppgis den mer «ideologiske» «Jeg har i større grad fått øynene opp for at misjonsoppdraget er en viktig side ved den kristne tro» (totalt 34 %), mens «Jeg har fått mer kjennskap til det arbeidet misjonsorganisasjonene gjør» var den årsak som ble oppgitt nest flest ganger (totalt 22 %). Tidsfaktoren («Jeg har fått bedre tid til å engasjere meg») var det imidlertid langt færre som oppga (14 %).

Vi ser altså at man primært oppgir tid og prioritering som årsak til mindre aktivitet, mens økt kunnskap og kristelig innsikt oppgis som årsak til et *økt* engasjement. Dette forholdet kan en på den ene side se som et uttrykk for noe av det som kjennetegner nettopp de to gruppene vi har intervjuet. Det å gå inn i en oppgave som menighetsrådsmedlem eller kirkelig ansatt er en oppgave som i seg selv krever tid og

prioritering. Mindre aktivitet p.g.a. tid og prioritering kan derfor sees som en refleks den situasjonen respondentene står i. På den annen side må en anta at respondentene både her og andre steder svarer «konvensjonelt» ut fra det som forventes av en i en kristelig og kirkelig sammenheng. Her vil en ofte nettopp grunngi et engasjement teologisk og ideologisk (f.eks. ut fra «kall»), mens de sosiale og psykologiske dimensjoner ved et slikt engasjement i mindre grad blir bevisstgjort eller tematisert. Dette er en problemstilling som ikke bare knytter seg til dette spørsmålet, men til andre deler av undersøkelsen, og for så vidt til andre lignende undersøkelser.

Fra en side sett kan tallene ovenfor peke i retning av en generell bevisstgjøring av misjonens betydning: De som aktiviseres gjør det p.g.a. større bevissthet, de som passiviseres gjør det av tidsmessige årsaker, men uten nødvendigvis å miste bevisstheten om misjonens betydning. Ut fra de grunner vi har anført, er det likevel ikke opplagt at det forholder seg slik. Selv om måten å svare på kan hende er et uttrykk for en tendens til å svare «konvensjonelt», har de likevel stor verdi ved å uttrykke *hva* som i dette tilfellet oppfattes som konvensjonelt. Som også svarene på andre spørsmål vil vise, synes en i prinsippet positiv holdning til ytremisjon å være svært vanlig, mens en mer teologisk/ideologisk bestemt motstand eller skepsis er mindre uttalt.

Synet på misjon

Dette skal nå belyses gjennom resultatene fra to sett spørsmål som mer direkte omhandlet synet på misjon i et mer prinsipielt perspektiv. Det ene spørsmålssettet gjaldt misjon mer generelt (spm. 8), det andre synet på Israels- og jødemisjon (spm. 9). Respondentene ble i disse og i de tre følgende spørsmålene bedt om å ta stilling til et sett av påstander gjennom å krysse av for hver påstand på ett av følgende alternativer: helt uenig, stort sett uenig, verken enig eller uenig, stort sett enig, helt enig.

I tabellene 3–7 har vi brukt aritmetrisk gjennomsnitt som mål. Det er ikke uten videre uproblematisk å bruke denne type gjennomsnitt for ikke-metriske variabler. Beregningen forutsetter således at avstanden mellom de ulike alternative er like lange, noe de ikke nødvendigvis blir oppfattet som av respondentene. En ulempe er også at dette målet ikke sier noe om *fordelingen* av svarene. Et gjennomsnitt omkring en midtverdi, kan *både* bety at de fleste befinner seg rundt midten og gjenspeile en sterk polarisering rundt ytteralternativene. Målet har likevel den fordel at det gjennom ett enkelt tall kan peke på en tendens som en ellers måtte gjengi en hel krysstabell for å demonstrere. Dermed blir vi i stand til å gjengi resultater fra flere spørsmål på den plassen vi i denne sammenheng har til rådighet.

I beregningen av gjennomsnittet har vi gitt de fem svaralternativene verdier fra 1 til 5, der 1 er mest uenig og 5 er mest enig, med 3 som nøytral mellomposisjon. Når

gjennomsnittet ligger mellom 1 og 2 innebærer dette derfor en stor grad av uenighet i påstanden fra respondentene, en verdi mellom 2 og 3 en tendens i retning av uenighet, en verdi mellom 3 og 4 en tendens i retning av enighet og en verdi mellom 4 og 5 en stor grad av enighet.

TABELL 3:

Spørsmål 8: Ta stilling til følgende utsagn om misjon og misjonsarbeid. (tallene angir aritmetrisk gjennomsnitt)

	Bærum MR	Sarpsb. MR	Sandnes MR	Indre H. MR	Bærum ansatt	Sarpsb. ansatt	Sandnes ansatt	Indre H. ansatt
<i>A. Som kristne har vi plikt til å vitne for alle mennesker om vår tro</i>	3,6	4,1	4,5	3,5	4,2	4,4	4,5	4,3
<i>B. Det er viktigere at mennesker får dekket sine materielle behov enn at de blir kristne</i>	2,9	2,3	2,2	2,8	2,5	2,1	2,1	2,9
<i>C. I dagens verden er dialog med mennesker av annen tro viktigere enn misjon</i>	3,1	2,4	2,1	3,2	2,5	2,0	2,1	3,0
<i>D. Arbeidet for sosial og politisk frigjøring er en del av kirkens misjonsoppdrag</i>	3,7	3,4	3,3	3,5	3,8	3,4	3,6	4,1
<i>E. Det er meningsløst å drive misjon i land som har kommet like langt som oss i kulturell og materiell utvikling (f.eks. Japan)</i>	1,9	1,7	1,3	2,4	1,3	1,5	1,2	1,5
<i>F. Det er viktigere å bruke pengene på mennesker som trenger det i vårt eget land</i>	2,0	2,0	1,6	2,8	1,9	1,5	1,4	1,7
<i>G. Man bør la være å drive misjon dersom det ødelegger de lokale og opprinnelige kulturer</i>	3,0	2,2	1,8	3,4	2,5	2,2	2,0	2,8
<i>H. Misjon er et uttrykk for manglende respekt og toleranse for andre religioner</i>	2,0	1,5	1,2	2,1	1,3	1,5	1,3	1,4

De fleste utsagnene som er gjengitt i tabell 3 er utsagn som står i motsetning eller spenning til tradisjonell misjonstenkning. Unntaket er utsagn A, som kan oppfattes som et utsagn vel i harmoni med en slik tenkning. I alle kategorier er det en klar støtte til dette utsagnet. En ser her en tendens som vi også gjenfinner andre steder, at menighetsrådsmedlemmer i Bærum og Indre Helgeland er minst konforme med tradisjonell misjonstenkning, mens menighetsrådsmedlemmer i Sandnes er mest konforme, fulgt av Sarpsborg. Også blant gruppene av ansatte finnes det variasjoner, men disse er ikke like stor som mellom gruppene av menighetsrådsmedlemmer.

Minst støtte totalt høster utsagnene E og H. Utsagn H er en generell kritikk av selve misjonstanken i møte med andre religioner. Minst er uenigheten blant menighetsrådsmedlemmer i Bærum og Indre Helgeland, selv om det bare er henholdsvis 8 og 9 % som sier seg stort sett enig eller helt enig i utsagnet. Utsagn E kobler misjon med det å hjelpe mennesker på et lavere kulturelt og materielt utviklingstrinn, men også her er avvisningen stort sett entydig. Utsagnene B, C, F og G setter alle misjon opp mot andre berettigede anliggender. Av disse er det bare i spørsmålet om dialog contra misjon (C) og hensynet til lokale kulturer (G), der avvisningen ikke dominerer i alle grupper. Blant menighetsrådsmedlemmer i Bærum og Indre Helgeland var det henholdsvis 44 og 45 % som var helt eller delvis enig i at man burde foretrekke dialog fremfor misjon, mens det tilsvarende tallet for Sandnes og Sarpsborg var 9 og 16 %.

Litt overraskende er den forholdsvis klare tendens i retning av støtte til utsagn D, også i Sandnes og Sarpsborg. Svaret tyder på at engasjement for sosial og politisk frigjøring, som tidligere har stått i et spenningsforhold til tradisjonell misjonstenkning, ikke lenger oppleves som noe problem for dem som støtter misjon i tradisjonell mening. Størst direkte skepsis til utsagnet var det blant menighetsrådsmedlemmer i Sandnes, der 31 % var helt eller delvis uenig i utsagnet.

Tallene i tabell 4 (se neste side) viser at den misjonstenkning som Israelmisjonen representerer, har stor oppslutning i alle grupper, i alle fall når det gjelder det å forkynde evangeliet for jøder (utsagn C). Kritiske og alternative synspunkter har størst oppslutning blant menighetsrådsmedlemmer i Bærum og Indre Helgeland, der det er større enighet enn uenighet i utsagn i retning av en «toveis-teologi» (utsagn A) og når det gjelder skepsis til Israelmisjonen ut fra politiske overveielser (utsagn E – «uavgjort» i Bærum). Den samlede støtten (hel eller delvis enighet) til en «toveis-teologi» (A) var blant menighetsrådsmedlemmer både i Bærum og i Indre Helgeland 37 %, i Sarpsborg og Sandnes henholdsvis 24 % og 7 %.

Den innvending som står som den helt sentrale i svært mye av internasjonal debatt, nemlig at tidligere tiders jødeforfølgelser (ikke minst Holocaust) umuliggjør jødemisjon, samler imidlertid minst støtte av alle.

TABELL 4:

Spørsmål 9: Ta stilling til følgende utsagn om Israelmisjon / misjon blant jøder. (aritmetrisk gjennomsnitt)

	Bærum MR	Sarpsb. MR	Sandnes MR	Indre H. MR	Bærum ans.	Sarpsb. ans.	Sandnes ans.	Indre H. ansatt
<i>A. Jødedom og kristendom er to veier som begge fører til Gud</i>	3,1	2,4	1,7	3,2	2,4	1,9	1,7	2,1
<i>B. Misjon blant jøder er i strid med Guds plan. Gud vil selv oppfylle sine løfter til Israel</i>	2,3	2,0	1,7	2,6	1,7	1,4	1,5	1,9
<i>C. Det er like viktig å forkynne evangeliet for jøder som for andre</i>	4,1	4,5	4,6	4,2	4,1	4,6	4,6	4,2
<i>D. Tidligere tiders jødeforfølgelser gjør det umulig å drive misjon blant jøder i dag</i>	1,9	1,8	1,4	2,1	1,5	1,8	1,6	1,6
<i>E. Det er vanskelig å støtte Israelmisjonen i dagens politiske situasjon på grunn av deres positive holdning til Israel</i>	3,0	2,4	2,0	3,3	2,6	2,0	2,3	2,7

Synet på former for misjonsarbeid

Forholdet til misjon dreier seg imidlertid ikke bare om prinsipielle betraktninger, men også om forholdet til det faktiske misjonsarbeid og dets former. I tabell 5 er gjengitt respondentenes stillingstaken til en rekke utsagn om ulike former for misjonsarbeid. De første utsagnene (A–E) går primært på organisasjonene, mens de siste (F–L) går mer på hvordan misjonsarbeidet konkret drives.

Utsagn A gjelder det generelle forhold til «miljøet» i misjonsorganisasjonene, og går altså mer på forholdet til «misjonskulturen» her hjemme enn til arbeidet ute. Typisk nok er det blant menighetsrådsmedlemmer i Bærum og Indre Helgeland man finner den største frem-

medheten. Alt i alt synes fremmedheten å være større blant menighetsrådsmedlemmer enn blant ansatte. Blant menighetsrådsmedlemmer var det i Bærum 41 % og i Indre Helgeland hele 61 % som sa seg helt eller delvis enig i utsagnet. I Sarpsborg og Sandnes var det tilsvarende tallet henholdsvis 29 % og 25 %.

Utsagn B og D går begge på organisatoriske sider ved misjonsorganisasjonenes virksomhet. Påstanden om at organisasjonene bruker for mye ressurser på administrasjon (B) får en viss tilslutning i enkelte grupper, mens det er en klar tilslutning i alle grupper til fordel for organisasjonssammenslutning. Når det gjelder misjonsorganisasjonenes kritiske holdning til liberal teologi og praksis (C), får dette klare tilslutning i Sarpsborg og Sandnes, minst i Bærum. Menighetsrådsmedlemmer i Indre Helgeland skiller seg her ut ved at hele 54 % erklærte seg «verken enig eller uenig» i påstanden.

Utsagn E tar sitt utgangspunkt i at flere av nyere misjonsinitiativ gjerne er organisert som stiftelser el.l., mens de tradisjonelle organisasjonene er medlemsbaserte organisasjoner med en demokratisk struktur. Blant respondentene er det en massiv oppslutning om betydningen av en slik oppbygning.

Utsagn F–L gir alle uttrykk for støtte til «alternative» former for misjon eller internasjonalt engasjement. De utsagn som samlet sett får minst støtte, er avvisningen av betydningen av langsiktig samarbeid med lokale kirker (G), samt ønsket om å støtte misjonærene direkte fremfor å gå veien om misjonsselskaper (J). Prioriteringen av nødhjelp og vennskapssamarbeid fremfor misjon (I) samlet en viss støtte, særlig blant menighetsrådsmedlemmer i Bærum og Indre Helgeland. Enda større tilslutning får utsagnet om at man ønsker å prioritere misjon med sosial profil fremfor arbeid med evangeliserende profil (H). Særlig markert var støtten til en slik prioritering i Bærum og Indre Helgeland. Her som i mange andre tilfelle står en naturligvis overfor et tolkningsproblem: I hvilken grad har respondentene ønsket å understreke diakoni på bekostning av evangelisering, og i hvilken grad har de ønsket å understreke betydningen av begge deler?

De utsagnene i denne gruppen som fikk den klareste tilslutningen, var støtten til direkte misjonsarbeid (K) og støtten til fjernadopsjon (L).

TABELL 5 (NESTE SIDE):

Spørsmål 12: Nedenfor følger en del utsagn om ulike former for misjonsarbeid. Først kommer noen utsagn om de tradisjonelle misjonsorganisasjonene, dernest om ulike måter å arbeide på. Ta stilling til utsagnene. (aritmetrisk gjennomsnitt)

<i>Indre H.</i>	MR	MR	MR	MR	ansatt	ansatt	ansatt	ansatt
<i>A. Jeg kjenner meg fremmed for de former som preger miljøet i misjonsorganisasjonene</i>	3,1	2,6	2,4	3,7	2,7	2,3	2,2	3,0
<i>B. Misjonsorganisasjonene bruker for mye ressurser til administrasjon</i>	2,7	2,8	2,6	3,4	2,7	2,4	2,9	3,0
<i>C. Jeg er glad for misjonsorganisasjonenes kritiske holdning til liberal teologi og praksis</i>	2,4	3,5	3,6	2,9	2,7	3,4	3,3	3,1
<i>D. Flere misjonsorganisasjoner burde i dagens situasjon slå seg sammen</i>	3,7	3,9	3,9	3,8	3,6	3,9	3,6	3,9
<i>E. Det er viktig at misjonsorganisasjonene bygges opp demokratisk</i>	4,3	4,1	4,1	4,1	4,3	4,0	4,2	4,3
<i>F. Jeg foretrekker å støtte nasjonale medarbeidere fremfor utenlandske misjonærer</i>	3,2	3,0	2,8	3,1	3,2	2,5	2,8	3,1
<i>G. Langsiktig og forpliktende samarbeid med lokale kirker binder ressursene unødvendig</i>	2,3	2,5	2,3	3,1	2,1	2,4	1,9	2,1
<i>H. Jeg foretrekker misjonsarbeid med sosial profil (diakoni) framfor arbeid med evangeliserende profil</i>	3,7	3,1	2,9	3,9	3,1	2,7	2,6	3,1
<i>I. Jeg foretrekker andre former for internasjonalt arbeid som nødhjelp, vennskapssamarbeid o.l. framfor misjon</i>	3,0	2,5	2,0	3,3	2,5	1,9	1,9	2,6
<i>J. Jeg foretrekker å støtte misjonærene direkte framfor å gå veien om misjonsselskaper</i>	2,6	2,5	2,4	2,9	2,3	2,0	2,0	2,6
<i>K. Jeg foretrekker et mer direkte misjonsarbeid der menighet hjelper menighet</i>	3,4	3,0	3,1	3,2	3,4	3,2	3,2	3,4
<i>L. Jeg ønsker å kunne følge den jeg gir penger til, f.eks. gjennom fjernadopsjon</i>	3,1	3,1	3,1	3,5	2,8	3,2	3,0	3,3

Kirke og misjon

I tabell 6 gjengis informantenes stillingstaken til fem utsagn om forholdet mellom kirken og de frivillige misjonsorganisasjonene. Som det fremgår av tallene, er resultatene her relativt entydige. Utvetydig støtte får utsagnene om at man er positiv til samarbeid mellom kirke og organisasjoner (A) og at organisasjonene er en styrke for kirken (D). I hele materialet var det bare 1 % som tilkjennega uenighet i disse utsagnene. Samtidig var det en klar avvisning av utsagnet om at misjonsarbeidet etter hvert bør overtas av offisielle kirkelige organer (E). I hele materialet var det bare 7 % som var helt eller delvis enig i dette. Klar støtte var det også til at den offisielle kirke bør engasjere seg i misjon på en mer aktiv måte (B). Mens bare 4 % i hele materialet ga uttrykk for uenighet, var det en del som ga uttrykk for usikkerhet ved å merke av for «verken enig eller uenig». Høyest var denne vet-ikke-prosenten blant menighetsrådsmedlemmer i Sarpsborg og i Indre Helgeland med henholdsvis 40 og 65 %.

Mer delt er meningene når det gjelder påstanden om at organisasjonene må legge vekt på å bevare sin selvstendighet i forhold til kirken (C). I hele materialet var 23 % helt eller delvis uenig i påstanden, mens 39 % var helt eller delvis enig.

TABELL 6:

Spørsmål 15: Ta stilling til følgende utsagn. (aritmetrisk gjennomsnitt)

	Bærum MR	Sarpsb. MR	Sandnes MR	Indre H. MR	Bærum ansatt	Sarpsb. ansatt	Sandnes ansatt	Indre H. ansatt
<i>A. Jeg er positiv til samarbeid mellom kirkelige organer og frivillige organisasjoner</i>	4,4	4,5	4,7	4,5	4,7	4,5	4,8	4,6
<i>B. Den offisielle kirke bør engasjere seg for misjon på en mer aktiv måte</i>	3,6	3,8	4,0	3,3	4,0	4,3	4,2	4,3
<i>C. Organisasjonene må legge vekt på å bevare sin selvstendighet i forhold til kirken</i>	3,0	3,3	3,3	3,2	3,0	3,2	3,2	3,2
<i>D. Det er en styrke for vår kirke at den har frivillige misjonsorganisasjoner</i>	4,1	4,4	4,5	4,1	4,4	4,2	4,4	4,4
<i>E. Jeg ønsker at misjonsarbeidet etter hvert blir overtatt av offisielle kirkelige organer</i>	2,3	2,2	1,8	2,7	2,2	2,3	2,1	2,0

Misjon i egen menighet

En del av spørsmålene i spørreskjemaet dreide seg om misjonsarbeidets plass i ens egen menighet og i den virksomhet en selv var involvert i henholdsvis som menighetsrådsmedlem og som kirkelig ansatt.

TABELL 7:

Spørsmål 17: Nedenfor finner du en rekke utsagn om misjon i menigheten. Hvor godt synes du karakteristikkene passer for situasjonen i din egen menighet? (aritmetrisk gjennomsnitt)

	Bærum MR	Sarpsb. MR	Sandnes MR	Indre H. MR	Bærum ansatt	Sarpsb. ansatt	Sandnes ansatt	Indre H. ansatt
<i>A. Arbeid for ytre misjon spiller en stor rolle i min menighet</i>	3,2	3,5	4,2	3,2	3,6	3,6	4,2	3,0
<i>B. Menigheten bærer ofte tale om misjon i forkynnelsen</i>	3,1	3,6	3,9	3,6	3,1	3,6	4,3	2,6
<i>C. Misjon inngår som en del av menighetens undervisningsopplegg (dåpsopplæring, konfirmant- og voksenarbeid)</i>	3,4	3,5	3,8	3,6	3,7	3,1	3,9	3,2
<i>D. Menigheten ber ofte og konkret for misjonsarbeidet i gudstjenesten</i>	3,7	4,0	4,8	4,0	4,4	3,7	4,8	3,0
<i>E. Ansatte står i spissen for misjonsarbeidet i menigheten</i>	3,0	3,0	3,4	3,2	3,5	2,6	3,6	2,7
<i>F. Frivillige står i spissen for misjonsarbeidet i menigheten</i>	4,1	4,2	4,5	3,9	4,1	4,5	4,7	4,6
<i>G. Misjonsarbeidet i menigheten bærer tydelig støtte fra de ansatte</i>	3,7	3,7	4,3	3,5	4,0	4,0	4,4	3,8

I tabell 7 gjengis resultater fra et spørsmål der en ble bedt om å ta stilling til misjonens stilling mer generelt. Resultatene omhandler ulike menigheter og det er naturligvis også snakk om respondentenes subjektive inntrykk. Det betyr at man for samme menighet kan finne høyst ulike svar. Tallene gir likevel en pekepinn om tendensen i vurderingen innen de ulike gruppene av respondenter. Det er samtidig også slik at graderinger som «stor», «ofte» etc. ikke gir uttrykk for absolutte mål, men mål i forhold til forestillingen om et slags forventet eller ideelt nivå, en forestilling som både kan variere mellom de enkelte respondentene og mellom de ulike grupper (at misjonen spiller «en stor rolle»

kan f.eks. innebære ulike ting i Sandnes og Indre Helgeland).

Utsagn A er en generell karakteristikk av misjonsarbeidets stilling i menigheten. I hele materialet sier 24 % at det «passer godt», 39 % at det «passer noe». Som det fremgår av tallene i tabellen, er det i Sandnes man har den mest positive vurdering av misjonens plass i menigheten.

I utsagn B–D dreier det seg om misjonens rolle i forkynnelse (B), undervisning (C) og gudstjenestelig forbønn (D). Tendensen går for alle gruppers vedkommende i retning av en positiv vurdering, selv om en også her finner store variasjoner. Interessant å legge merke til er variasjonen mellom menighetsrådsmedlemmer og ansatte fra de samme prostiene. I Sandnes vurderer de ansatte misjonens rolle i forkynnelsen klart mer positivt enn menighetsrådsmedlemmene, i Indre Helgeland er forholdet det motsatte i alle tre spørsmålene. Et gjennomgående og markant trekk er den høye score forbønn for misjon i gudstjenesten (D) oppnår.

I forholdet mellom frivillige og ansatte, synes frivilliges rolle i misjonsarbeidet å være langt mer sentral enn de ansattes (B–C), selv om man i stor grad synes å mene at de ansatte støtter arbeidet (E).

Tabell 8 gjengir menighetsrådsmedlemmenes karakteristikk av misjonens plass i menighetsrådets arbeid. Ikke uventet ser misjonen ut til å spille størst rolle i Sandnes. Mer overraskende er det kan hende at misjonen ser ut til å spille en såpass liten rolle i Sarpsborg.

TABELL 8:

Spørsmål 23: Hvor stor rolle spiller ytre misjon i menighetsrådets arbeid? (tallene angir prosentandel)

	<i>En stor rolle</i>	<i>En viss rolle</i>	<i>Svært liten rolle</i>	<i>Ingen rolle</i>
<i>Bærum – MR</i>	6	44	43	7
<i>Sarpsborg – MR</i>	1	42	53	4
<i>Sandnes – MR</i>	10	60	27	3
<i>Indre H. – MR</i>	4	43	43	9

Også når det gjelder spørsmålet om hvor stor rolle misjon spiller i ens arbeid som kirkelig ansatt, kommer Sandnes høyest, mens de ansatte i Indre Helgeland har minst plass for ytre misjon i sitt arbeid (tabell 9)

Spesifisert for ulike kirkelige yrkesgrupper ser vi at misjon spiller den desidert største rollen for prestene, minst rolle for organist/kantor. Også diakonene scorer svakt. Bare en nærmere analyse vil vise om denne forskjellen kun skyldes ulikheter i arbeidsoppgaver eller om det også svarer til ulik innstilling til misjon generelt.

TABELL 9:

*Spørsmål 24: Hvor stor rolle spiller ytemisjon i ditt arbeid som kirke-
lig ansatt? (prosent)*

	<i>En stor rolle</i>	<i>En viss rolle</i>	<i>Svært liten rolle</i>	<i>Ingen rolle</i>
<i>Bærum – ansatt</i>	10	50	33	7
<i>Sarpsborg – ansatt</i>	4	52	35	9
<i>Sandnes – ansatt</i>	15	55	30	0
<i>Indre H. – ansatt</i>	0	41	41	18
<i>Fordelt på ulike yrkesgrupper</i>				
<i>Prest</i>	18	74	9	0
<i>Diakon</i>	8	33	50	8
<i>Kateket</i>	11	56	22	11
<i>Organist/kantor</i>	0	35	50	15
<i>Barne- og/eller ungdomsarbeider</i>	14	29	43	14

I tabell 10 ser en hvordan prester og andre med forkynneroppgaver vurderer hvor ofte misjon er et tema i deres forkynnelse. Ikke overraskende finner vi Sandnes på topp, mens Indre Helgeland skiller seg klart ut i motsatt retning.

TABELL 10:

*Spørsmål 25: Hvor ofte er misjon et tema i din forkynnelse? (prosent)
(Spørsmålet skulle bare besvares av prester og andre med forkynner-
oppgaver, 52 personer besvarte det.)*

	<i>Svært ofte</i>	<i>Ofte</i>	<i>Av og til</i>	<i>Sjelden</i>	<i>Aldri</i>
<i>Bærum – ansatt</i>	5	20	55	20	0
<i>Sarpsborg – ansatt</i>	9	55	36	0	0
<i>Sandnes – ansatt</i>	0	31	54	15	0
<i>Indre H. – ansatt</i>	0	0	63	25	13

Menighetens misjonsprosjekt

I et av spørsmålene ble respondentene spurt om menigheten hadde ett eller flere misjonsprosjekt (spm. 19). Svarene gjenspeiler dels den faktiske utbredelse av prosjekter, dels kunnskapen hos respondentene om prosjektene. Svarene kan da også variere innen samme menighet. Som det fremgår av tabell 11, er tendensen i alle grupper at de ansatte synes å være bedre informert om eventuelle prosjekter enn

menighetsrådsmedlemmene. Sarpsborg og Indre Helgeland skiller seg for øvrig ut ved en markert høyere prosent både på nei og vet ikke enn Bærum og Indre Helgeland. Dette gjenspeiler trolig også den faktiske fordeling i misjonsprosjekter mellom de tre områdene.

Tabell 11:

Spørsmål 19: Har din menighet ett eller flere misjonsprosjekt? (prosent)

	<i>Ja</i>	<i>Nei</i>	<i>Vet ikke</i>
<i>Bærum – MR</i>	77	8	15
<i>Sarpsborg – MR</i>	48	27	25
<i>Sandnes – MR</i>	88	4	7
<i>Indre H. – MR</i>	24	27	49
<i>Bærum – ansatt</i>	97	0	3
<i>Sarpsborg – ansatt</i>	52	26	22
<i>Sandnes – ansatt</i>	91	9	0
<i>Indre H. – ansatt</i>	37	47	16

I de følgende spørsmål ble kun de som opplyste at de hadde et misjonsprosjekt i menigheten, bedt om å svare på spørsmål om sitt forhold til prosjektet. I tabell 12 gjengis resultatet av et spørsmål som gjelder informasjon om prosjektet. Av dette fremgår det at de ansatte i noe større grad enn menighetsrådsmedlemmene mener at de er godt informert om prosjektet. Den største «uvitenheten» om prosjektet finner en hos menighetsrådsmedlemmer i Sarpsborg og Indre Helgeland.

TABELL 12 :

Spørsmål 20: Hvor godt informert er du om prosjektet(-ene)? (prosent)
(Tallene i tab. 12–14 omfatter kun de som har svart «ja» på spørsmål 19. 223 personer besvarte det.)

	<i>Jeg er godt informert om prosjektet</i>	<i>Jeg er noe informert om prosjektet</i>	<i>Jeg vet lite om hva prosjektet går ut på</i>
<i>Bærum – MR</i>	48	29	24
<i>Sarpsborg – MR</i>	21	43	36
<i>Sandnes – MR</i>	49	44	7
<i>Indre H. – MR</i>	21	37	42
<i>Bærum – ansatt</i>	69	24	7
<i>Sarpsborg – ansatt</i>	38	46	15
<i>Sandnes – ansatt</i>	52	32	16
<i>Indre H. – ansatt</i>	25	63	13

Når det gjelder egen deltakelse i prosjektet, hadde respondentene anledning til å krysse av ved flere svaralternativer (spm. 21 i tabell 13). Den største andel ikke-deltakelse i prosjektet finner en blant ansatte i Indre Helgeland, fulgt av menighetsrådsmedlemmer i Bærum. Ellers er det å gi penger til prosjektet den mest utbredte måten å gi støtte.

Til sist ble respondentene spurt om de kunne tenke seg å delta mer i prosjektet dersom forholdene hadde vært lagt bedre til rette. Bortsett fra ansatte i Sarpsborg og Indre Helgeland er det bare et mindretall som svarer ja på dette. Særlig lite potensiale synes det å være blant menighetsrådsmedlemmer i Indre Helgeland.

TABELL 13:

Spørsmål 21: Deltar du på noen måte selv i prosjektet(-ene)? (sett inn til tre kryss) (prosent)

	<i>Jeg gir penger regelmessig til prosjektet</i>	<i>Jeg gir penger av og til til prosjektet</i>	<i>Jeg deltar i forbønn for prosjektet</i>	<i>Jeg deltar i prosjektet på andre måter</i>	<i>Jeg deltar ikke i prosjektet</i>
<i>Bærum – MR</i>	15	61	29	22	29
<i>Sarpsborg – MR</i>	11	56	31	22	19
<i>Sandnes – MR</i>	21	64	47	7	14
<i>Indre H. – MR</i>	0	50	20	30	40
<i>Bærum – ansatt</i>	28	62	66	38	7
<i>Sarpsborg – ansatt</i>	25	50	50	0	8
<i>Sandnes – ansatt</i>	13	67	60	17	17
<i>Indre H. – ansatt</i>	0	29	57	14	43

TABELL 14:

Spørsmål 22: Kunne du tenke deg å delta mer i prosjektet(-ene) dersom du hadde hatt mulighet eller forholdene hadde vært lagt bedre til rette? (prosent)

	<i>Ja</i>	<i>Nei</i>	<i>Vet ikke</i>
<i>Bærum – MR</i>	22	41	37
<i>Sarpsborg – MR</i>	18	27	55
<i>Sandnes – MR</i>	26	43	31
<i>Indre H. – MR</i>	8	50	42
<i>Bærum – ansatt</i>	29	36	36
<i>Sarpsborg – ansatt</i>	46	23	31
<i>Sandnes – ansatt</i>	16	35	48
<i>Indre H. – ansatt</i>	50	17	33

Avsluttende kommentarer

Vi har i denne artikkelen gitt en forholdsvis bred presentasjon av resultater fra en spørreskjemaundersøkelse om holdninger og engasjement i forhold til ytemisjon blant ansatte og menighetsrådsmedlemmer i fire prostier (eller del av prosti) i Den norske kirke. Bredden i presentasjonen har ført til at vi har måttet gi avkall på en mer inngående analyse. Vi vil avslutningsvis nøye oss med å peke på noen hovedtendenser som kommer til uttrykk i materialet.

1. En finner langt mindre geografiske variasjoner blant de kirkelige ansatte enn blant menighetsrådsmedlemmene. Det er naturlig å tolke dette som om det først og fremst er menighetsrådsmedlemmene som representerer den spesifikke lokale kirkelige kultur, mens kirkelige ansattes holdninger i mindre grad gjenspeiler den lokale kultur de befinner seg i. De lokale variasjoner en finner blant menighetsrådsmedlemmene (og i noen grad blant de ansatte) opptrer i et bestemt mønster. Materialet bekrefter den innledende antakelsen om at det her dreier seg om ulike kirkelige kulturer. Materialet bidrar til å utdype forståelsen av disse kirkelige kulturene, i særlig grad i forhold til det som var undersøkelsens hovedtema.

2. Både ansatte og menighetsrådsmedlemmer gir i det store og hele uttrykk for temmelig tradisjonelle kirkelige holdninger til ytemisjon. Den misjonstenkning og misjonspraksis som de lutherske misjonsorganisasjonene representerer, synes ikke å være særlig omstridt.

3. En finner en forholdsvis markert uoverensstemmelse mellom positive holdninger og det faktiske engasjement for ytemisjon. På den ene side gir dette grunn til å spørre om hvor integrerte disse holdningene er, eller om det dreier seg om en type «konvensjonelle» svar på et område mange har reflektert lite omkring. På den annen side gir det grunn til å spørre om årsakene til dette misforholdet. Både dette og andre spørsmål vil stå i fokus i det feltarbeid som følger som andre fase i prosjektet.

Noter

1. Til denne utviklingen, se Harald Hegstad: *Kirke i forandring. Fellesskap, tilhørighet og mangfold i Den norske kirke*, Oslo 1999, særlig s. 74ff.
2. Prosjektet gjennomføres av Harald Hegstad (prosjektleder) og Tore Laugerud. Cand.polit. Hege Ringnes var prosjektassistent i første fase av prosjekt. Hun har gjort et omfattende arbeid med innsamling og registrering av de data som presenteres i denne artikkelen.
3. Harald Hegstad: *Folkekirke og trosfellesskap. Et kirkesosiologisk og ekklesiologisk grunnproblem belyst gjennom en undersøkelse av tre norske lokalmenigheter*, KIFO Perspektiv nr. 1, Trondheim 1996.

Harald Hegstad, f. 1959, cand.theol. Menighetsfakultetet 1984, dr.theol. 1992. Forsker ved Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO) og professor II ved Det teologiske Menighetsfakultetet.

Tore Laugerud, f. 1950, cand. theol. MF 1975. Misjonsprest for NMS på Madagaskar 1977-88. Leder av Egede Instituttet (1991-) og prosjektleder for Samarbeidsråd for menighet og misjon (1995-). Er tilknyttet Stiftelsen Kirkeforskning gjennom prosjektet «*Misjonerende menigheter*».

World mission in local congregations of The Church of Norway

The article brings some preliminary results from a survey among staff members and members of local church councils in four deaneries in the Church of Norway. The majority of the respondents seem to represent quite positive and traditional attitudes towards world mission, although this is not fully reflected in the level of actual engagement. The survey also shows substantial differences among the four deaneries. The survey is the first step in a project that also includes field studies in one selected local congregation in each of the four deaneries. The project is carried out by Centre for Church Research in Cooperation with the Egede Institute. The final analysis and conclusions have to wait for the final report in 2000/2001.